

זאב ז'בוטינסקי

עיונים בכתבי הציונות

זאב ז'בוטינסקי

עיונים בכתבי הציונות

מקראה

**כתיבה, ליקוט ועריכה:
קובי דנה**

תמוז תשע"ז | יולי 2017

עיונים

בכתבי הציונות

 [Zionist Philosophy | עיונים בכתבי הציונות](#)

חוברת זו מודפסת כחלק מהמיזם החינוכי **עיונים בכתבי הציונות**

לפניות ופרטים: kobedana@gmail.com

"לו ברכני יוצרי בחכמה ודעת מספקות לניסוח שיטה פילוסופית,
הייתי מייסד ובונה את כל שיטתי: 'בראשית ברא אלוהים את היחיד;
כל יחיד הוא מלך השווה לרעהו – והרע 'מלך' גם הוא; טוב שיחטא
היחיד כלפי הציבור משתחטא החברה ליחיד."

~ זאב ז'בוטינסקי ~

'הקדיש שלי' / ז. ז'בוטינסקי (1940)

כאשר בא אלינו יהודי, ובפרט יהודי צעיר, הוא קם ומכריז בפני העולם כולו: "אני תובע משפט וצדק בעבורי, ואם לא אקבלהו ייהפך כל העולם למדבר שממה. במקום בו אני מלך בין מלכים אחרים-שם תהיה הקדמה שרירה וקיימת. אך אם גורלי הוא להיות מוצא מחוץ למסגרת – לא אכפת לי אם תעלו כולכם חיים באש..עוד אוסיף שמן למדורה. אין גאולה לעולם-אם אין חלקי בה. בראשית ברא אלוהים את תביעתי".

זאת היא עמדה, ולא חשוב אם היא תנעם לחיך או לא. עמדה היא שכדאי להילחם בעבורה, לסבול למענה, ולהקדיש למענה את החיים.

שליחותה של בית"ר

תפקידה של בית"ר הוא פשוט בתכלית, ואף-על-פי-כן קשה מאד- ליצור את אותו הטיפוס היהודי שהעם זקוק לו כדי להקים את מדינת היהודים במהירות גדולה יותר ובאופן מושלם יותר. במילים אחרות- לברוא את האזרח ה"נורמלי" או ה"בריא" של האומה היהודית. ואכן בזה צפון הקושי הרב: יען העם היהודי של היום הוא בלתי "נורמלי" ובלתי "בריא", וחיי הגלות בכל היקפם מפריעים לנו לחנך אזרחים בריאים ונורמליים. באלפיים שנות הגלות חדל העם היהודי לרכז את רצונו הקיבוצי בתפקיד אחד ראשי ועיקרי; פסק לפעול כאומה אחת שלמה ויחידה, נמנע מלעמוד על נפשו עם נשק ביד ברחוף סכנה על ראשו; הוא התרגל לצעקות שפתיים ושכח את המעשים, בחייו השתלטו האי-סדר והדיסאורגניזציה, הרשלנות נעשתה לחם חוקו בחייו הפרטיים ובחייו הציבוריים. לפיכך צועד החינוך הבית"רי במעלה ההר, ועוד זמן רב יעבור עד יגיע כל בית"רי ובית"רי, בהליכותיו ובהתנהגותו, למחוז חפצו. אפס כי "מחוז חפצו" הוא נעלה ואצילי, סימן יפה הוא לבית"רי, שזוכר הוא תמיד ושואף להגיע אליו, ולו לפחות בצעדים אטיים.

(1934, כרך 'בדרך למדינה', עמ' 308)

זאב ז'בוטינסקי (1880-1940)

אחד מגדולי המנהיגים הציוניים, שעמד בראש הציונות הרוויזיוניסטית ותנועת הנוער בית"ר. דגל בציונות המדינית, בחידוש הגאווה הלאומית ובטיפול הצבאיות היהודית לצד ערכים חברתיים ליברליים ושמירה על כבוד האדם באשר הוא. ז'בוטינסקי היה ממקימי ההגנה היהודית באודסה. יחד עם יוסף

טרומפלדור הוא הקים את הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה. כמו כן הקים את ארגון ההגנה בירושלים כתגובה לפרעות ביהודים והיה המפקד העליון של האצ"ל. בגלל פועלו נאסר ז'בוטינסקי בידי הבריטים ומאוחר יותר הוגלה מארץ ישראל, ולא הותר לו לחזור אליה עד יום מותו. לאחר הקמת מדינת ישראל הועלו עצמותיו ארצה, והוא נקבר בחלקת גדולי האומה בהר הרצל. ז'בוטינסקי היה אדם רב-כישרונות: משורר, סופר ומתרגם, עיתונאי ופובליציסט, נואם מצוין ואיש רוח מגדולי ההוגים היהודיים הליברליים בעת החדשה.

שיר בֵּית"ר / ז. ז'בוטינסקי (1932)

תגֶר	הֶדֶר	בֵּית"ר
על כל מעצור ומיָצֵר	עֲבְרֵי גַם בְּעֵנֵי בֶן-שָׁר	מִגֵּב רִקְבוֹן וְעֶפֶר
אִם תֵּעַל אוֹ תִרֵד	אִם עֵבֵד, אִם הֵלֵךְ	בְּדָם וּבִיזַע
בְּלֶהֱב הַמְּרֵד	נוֹצְרֵת, בֶּן-מֵלֵךְ	יוֹקֵם לָנוּ גִזַּע
שָׂא אֵשׁ לְהִצִּית - אֵין	בְּכֶתֶר דָּוִד נֶעְטָר	גָּאוֹן וְנָדִיב וְאַכְזָר
דָּבָר	בְּאוֹר וּבִסְתֵר	בֵּית"ר הַנִּלְכָּדָה,
כִּי שָׁקֵט הוּא רֶפֶשׁ	זָכַר אֶת הַכְּתֵר	יּוֹדֶפֶת, מְסֻדָּה,
הַפֶּקֶד דָּם וְנֶפֶשׁ	עֵטֶרֶת גָּאוֹן וְתִגְר	תְּרַמְנָה בְּעֵז וְהֶדֶר.
לְמַעַן הַחֹדֵד הַנִּסְתָּר		

לְמוֹת אוֹ לְכַבֵּשׁ אֶת הַחֶרֶד - יּוֹדֶפֶת, מְסֻדָּה, בֵּית"ר.

זאב ז'בוטינסקי יושב בקרב חניכי בית"ר וילנה. 22/03/1927 זכויות: B. BRUDNER

שפה ותרבות עברית

ז'בוטינסקי ראה בהשלטת השפה העברית יסוד ראשון בתהליך ההגשמה הציונית. מראשית פעילותו הציונית ברוסיה ייחס ז'בוטינסקי חשיבות מיוחדת לחינוך העברי. הוא היה בין היחידים בקרב מנהיגי הציונות, אשר ראה בשימוש בעברית מטרה עליונה. עם בנו דיבר אך ורק עברית. הוא סבר שכל ציר לקונגרס הציוני חייב לדעת עברית, ולא היה יכול לשאת את החרפה שהידיש היתה הלשון הרשמית של הקונגרס. ז'בוטינסקי הטיף להשלטת השפה העברית בתור שפת הוראה כללית בכל בתי הספר. לדעתו לא ניתן היה להקנות ערכים לאומיים באמצעות כלים זרים. רק בהשרשת מושגים לאומיים ניתן יהיה להחדיר את תודעת העברית ללב היהודים. הצעתו היתה מהפכנית, ולא התקבלה על ידי רוב המנהיגים היהודים, אשר ראו בו "בעל דמיונות", והוא נשאר בודד במערכה. מאבק נוסף עליו שקד היה הרעיון לייסוד אוניברסיטה עברית בארץ ישראל.

"החייאת העברית בעולם הגויי מוסיפה כבוד לציונות, מגבירה את כוחה הפוליטי, עשו ניסיון בעצמכם אם תמצאו הזדמנות לכך. קחו גוי פשוט, תנו לו להקשיב לשיחה בעברית, תחכו עד שישאלכם 'איזו שפה היא זאת?' תענו בקיצור: 'שפת התנ"ך' – ותשמעו מה תהיה אחרי כן השאלה השנייה. היא תהיה: 'מה נשמע אצלכם בנוגע לארץ-ישראל?'... כאן המדובר באותו הנס, הפלא הגדול, אשר עליו שמע העולם בכל מאות שנות תולדותיו משחר ילדותו: כוח הזיכרון, עוצמת העקשנות, שיכולה לקחת חוט, שנפסק לפני יותר משישים דורות – לקחתו, להסיר ממנו את אבקו, לקושרו מחדש ולמשוך אותו הלאה, לעוד שישים דורות..."

("הצפירה", דאר היום 5.1.1931)

"רצוני שערי (בנו של ז'בוטינסקי) ידע יפה עברית. בכל השאר איני נותן לך עצות."
("מכתב-צוואה אל אשתו, בצאתו לחזית", 17.9.1918, כרך זכרונות בן-דורי, עמ' 14)

"ברור לי הדבר, כי אין ביכולתנו עדיין ליצור אוניברסיטה טובה. אין דבר, נתחיל באוניברסיטה גרועה – תראו שיהיה לה ערך לאומי וחינוכי שקול כנגד תריסר מוסדות חקירה משובחים."
(מתוך: אבטוביוגרפיה, עמ' 88-89)

"בית"ר רואה בשפה העברית את שפתו הלאומית היחידה והנצחית של עם ישראל. בארץ ישראל עליה להיות לשפה היחידה השלטת בכל שטחי החיים של היהודים; בארצות הגלות היא צריכה להיות לפחות שפת הלימוד, למן גן הילדים ועד לבית הספר התיכון. בחינוכו של כל ילד יהודי עליה לשמש הראשית והיסוד לכול; וילד שאינו יודע עברית, אינו יהודי שלם- ואפילו הוא בית"ר... שפה לאומית היא השפה שנולדה יחד עם העם והיא מלווה אותו, בצורה זו או אחרת, בכל דרך חייו הארוכה: הלא זו היא השפה העברית."

(מתוך 'רעיון בית"ר', 1934)

חברה מתוקנת

בחזונו ראה ז'בוטינסקי חברה המבוססת על ערכים סוציאליים ועל סולידריות חברתית ברוח נביאי ישראל, שסמליה העיקריים הם "שבת", "פאה", ו"רעיון היובל". ז'בוטינסקי אימץ את הרעיון הטמון ביסודות אלה, שלפיו מוטלת על המדינה מוטלת החובה לדאוג לפרט ולספק לו את צרכיו היסודיים. הגשמתו של מלוא החזון הציוני תלויה לא רק בהקמתה של מדינת ישראל, אלא ביכולתה לתרום לאנושות במסגרת ערכי מוסר וקדושת אדם.

"אני מצייר לעצמי שהדבר, שאנו מכנים בשם 'הצרכים האלמנטאריים' של אדם רגיל - אותו הדבר שהיום הוא צריך להילחם עליו ולבקש פרנסה ולהרעיש עולמות, כולל חמישה דברים: אוכל, דירה, בגדים, חינוך - האפשרות לחנך את הילדים, בריאות - האפשרות להתרפא, במקרה מחלה. או כפשוטם חמשת הממ"ים: מעון, מזון, מרפא, מורה, מלבוש. ביחס לכל אחד מן הצרכים הללו קיים בכל מדינה ובכל תקופה מושג מסויים על מינימום מספיק. וחובתה של המדינה, על פי 'תרופתי', צריכה להיות: כל אדם, המודיע שהוא דורש את 'חמש הממין', צריך לקבל אותן. זהו הראשון משני חוקים 'שלי'. מכאן יש להסיק, שבידי המדינה צריכה להיות תמיד האפשרות לספק את 'חמש הממין', לכל אותם האזרחים, שידרשו אותן. מאין תיטול אותן המדינה? התשובה על כך היא החוק השני 'שלי': המדינה תיטול אותן בכוח מן האומה, ממש כמו שהיא נוטלת כיום מיסים אחרים ומכריחה בני אדם צעירים לעבוד בצבא. לפי 'תרופתי' תעשה הממשלה חשבון, שעל פיו יהא צורך להבטיח בשנה הקרובה ב'חמש ממין' כך וכך נפשות בערך, זאת אומרת, יהא צורך בכך וכך טונות של צרכי אוכל, בכך וכך מעונות, אריגים וכו'. ולשם כך יהא צורך בכך וכך כסף ובכך וכך שעות עבודה (בוודאי לא בהרבה שעות 'עבודה', שהרי את עצם העבודה תעשה המכונה). והמדינה תטיל בכל שנה על האזרחים שיעור מתאים של מיסים, או תפקיע מספר מתאים של בתי-חרושת פרטיים ותגייס בשביל 'השירות הסוציאלי' מספר מתאים של צעירים. אף-על-פי שאין אני סטאטיסטיקן גדול, הרי בטוח אני, שכל זה יעלה בזול לעין ערוך משעולה כיום החזקת הצבא. ובזה יפטרו מכל השאלה הסוציאלית."

(מתוך: הגאולה הסוציאלית, כרך רשימות, עמ' 297 – 298)

"אינני רוצה להאמין, כי יש באנושות הבדלי דרגות. גם לי מוטב להיעלם ולעבור מן העולם מאשר להסכים להשקפה, שבני ובן זולתי אינם שווים ערך, שבני וסנדלרי אינם שווים". (מתוך נאום בוועידה העולמית של הצה"ר, 1932)

"אם אבקש את השורש לאותה רוח עברית חדשה, שביתר מהווה כיום את ביטוייה המפותח ביותר, אמצאהו ברעיון מלכותו של האדם והתכוונתי לכל אדם: יוני או באנטו (שבט אפריקאי), צפוני (סקנדינאבי) או אסקימו. הם כולם בצלם אלוקים נוצרו: זאת למדנו מן הפרק הראשון של התנ"ך".

(מתוך: "בני מלכים", המשקיף, 25.4.1941)

"מחשיב אני את האשה על הגבר, בכל שטח יסודי של חיי הציבור והבית; חוץ מיגיע-כפיים גם ופראי שבו מכריע כוח-השרירים, אין תפקיד ומקצוע שלא הייתי מוסר לאשה בעדיף על הגבר. ...ניסיון שנטע בתוך-תוכי מושג של נפש ארוגה מחוטי פלדה וחוטי משי, ולמושג הזה קרא 'אשה'. ...אבל חוטי-פלדה עם חוטי-משי הנם חומר לא ייקרע..."
(מתוך "סיפור ימי", כרך: אבטוביוגרפיה, עמ' 149)

"כל עוד נמשך תהליך הבנייה של המדינה היהודית – הרי בעל ההון אינו בעל הון לגבינו. הפועל איננו פועל. אלא חומר לבניין שאנו מקימים. כיהודים דווקא אנו זוכרים שהמלחמה למען משטר חברתי טוב יותר הייתה תמיד אחת המסורות היפות ביותר של המחשבה הישראלית – החל במחוקק התורתי הגדול משה רבנו ועד לעשרות השנים האחרונות. רבים מאתנו מאמינים כי בעתיד תהיה ארץ ישראל דווקא למעבדה, אשר בה תתגלה ותתגשם בדרך מיוחדת משלנו התרופה לגאולת החברה האנושית כולה, אך בטרם ניגש לגלות את התרופה עלינו בראש וראשונה לבנות את המעבדה."
(מתוך 'מדינה עברית – פתרון שאלת היהודים', ע"ע 89 – 90)

אם אבקש את השורש לאותה
רוח עברית חדשה אמצאהו
ברעיון מלכותו של האדם.
והתכוונתי לכל אדם: הם כולם
בעלם אלוקים נוצרו, זאת למדנו
מן הפרק הראשון של התנ"ך.

שלילת הגלות

חיסול הגלות - זו היתה הסיסמה אותה נשא ז'בוטינסקי מארץ לארץ ומעיר לעיר ובדברו אל בני עמו מעל דפי העיתונות, באסיפות עם ובשיחות בארבע עיניים, קרא: "יהודים, חסלו את הגלות - ולא, הגלות תחסל אתכם." בשנת 1936 הכריז ז'בוטינסקי בפולין על תוכנית ה"אוואקואציה". הוא הזהיר, הזעיק והתחנן באוזני היהודים כי חובה עליהם לפנות את ה"חורבה" בטרם תתמוטט עליהם, ולפלס להם נתיב בריחה לארץ ישראל. כולם מצווים להציל את נפשם לפני שתתאחר עליהם השעה. בדבריו אלו "הרגיז" את הסובבים אותו. המנהיגים היהודיים וגם הציונים קמו עליו כאיש אחד לגנותו על שהוא "מסייע" לאנטישמים וחותר תחת אושיות הקיום היהודי.

"בהיותי בן 16 חיברתי שיר: צורתו הפיוטית שכחתי, אך תוכנו זכור לי עדיין: גלות - פירושה, שאחרים עושים את ההיסטוריה במקומנו. ואילו הציונות פירושה, שעם ישראל מתחיל לעשות את ההיסטוריה שלו מחדש, כעם עצמאי..."

(מתוך נאום על תוכנית האוואקואציה, אוקטובר, 1936)

"זה שלוש שנים אני פונה אליכם, יהודי פולין, עטרת יהדות העולם, בקריאה. אני מזהיר אתכם בלא הפוגה, שהקטסטרופה (האסון) מתקרבת. שערותי וזקני הלבניו בשנים אלו, כי לבי שותת דם על שאתם, אחים ואחיות יקרים, אינכם רואים את הר-הגעש שיתחיל תיכף לפלוט את אש ההשמדה. אני רואה מראה איום; הזמן קצר בו אפשר עוד להינצל. אני יודע: אינכם רואים, כי אתם טרודים ובהולים בדאגות יום-יום. האזינו לדברי בשעה השתים-עשרה: למען השם! יציל-נא כל אחד את נפשו, כל עוד יש זמן לכך - והזמן קצר!

ועוד דבר ברצוני לומר לכם ביום תשעה-באב זה: אלה שיצליחו למלט את נפשם מהקטסטרופה, יזכו לרגע החגיגי של שמחה יהודית גדולה: לידתה מחדש ותקומתה של מדינה יהודית. איני יודע אם אני אזכה לזאת, בני - כן! אני מאמין בזאת כשם שאני בטוח שמחר בבוקר שוב תזרח השמש, אני מאמין באמונה שלמה."

("בהלך-רוח של ט' באב", מתוך נאום בווארשה, ט' באב תרצ"ח, אוגוסט 1938, עקרונות מנחים לבעיות השעה, עמ' 160)

"גרוע ממנה הדבר שאני רואה אצל המוני יהודים באירופה המזרחית: שוויון נפש, פאטליזם, כניעה לגורל... הבריות מתנהגים כעת כאילו כבר נגזר דינם... משל למה הדבר דומה? כאילו הושיבו את האנשים בעגלה, שנים עשר מיליון אנשים משכילים ומנוסים הושיבו בתוך עגלה, ואת העגלה דחפו אל עבר פי תהום. כיצד מתנהגים אנשים אלה? אחד בוכה, אחד מעשן סיגריה, אחדים קוראים עיתונים, אחד שר - ולשווא תחפשו איש אחד, שיקום, יטול את המושכות לידי ויעביר את העגלה משם והלאה. זהו הלך הרוחות. כאילו בא איזה אויב גדול והרדים את מוחותיהם בכלורופורם. בא אני אליכם לערוך ניסיון. את הניסיון האחרון. קורא אני אליכם: שימו לב למצב זה. נסו לעצור את העגלה, נסו לקפוץ מתוכה, נסו לשים מכשול כלשהו בדרכה, אל תלכו ככבשים אל הזאב..."

(מתוך נאום באסיפת עם בווארשה, מאי 1939)

ההגנה העצמית, צבאיות וערביי ישראל

אחד הנושאים המרכזיים בחייו היה המאבק להנחלת רעיון ההגנה העצמית. עצם הרעיון בדבר נחיצותו של כוח צבאי יהודי שיגן על היהודים בגולה ועל המדינה שתוקם, היה מצוי עוד בכתביו של הרצל. ז'בוטינסקי ראה בארגון ההגנה היהודית העצמית ביטוי לגאווה לאומית ולכבוד עצמי, העשוי לעורר אצל המוני היהודים המדוכאים והמושפלים אמון וביטחון בכוחות עצמם. הוא עצמו הצטרף ליחידה להגנה עצמית שאורגנה בידי ברית הסטודנטים 'ירושלים', ופעל רבות להשגת כסף לשם רכישת נשק עבורה. ז'בוטינסקי דיבר לא רק על צבא מקצועי, שישמש להגנה מבפנים ומבחוץ, אלא על החינוך לחיילות של הנוער בכללו, כדי שיוכל לעמוד במערכה הקשה, שהתחייבה מתוך צורכי התחדשותו הלאומית. ז'בוטינסקי כתב אמנם על שבחי המיליטריזם - משמעת, יכולת של פעולה קולקטיבית, עזרה הדדית, רוח של הקרבה עצמית, תעוזה וכושר למפעלי גבורה - אך לא התעלם מקווי האופי השלייליים, שהמיליטריזם עלול לקבל בתנאים מסוימים.

"...במשך יובלים ודורות הורגלו אומות העולם לשמוע, כי פה היכו את היהודים ושם הגנו על היהודים - או היכו או הגנו, וקשה להגיד מה היה משפיל יותר - המלקות או ההגנה. בא הזמן להראות לעולם רובה יהודי עם כידון יהודי. מתוך הקושי, שבו השגנו את המטרה הזאת, יכולים אתם להבין את ערכו, או אולי, יותר נכון, עוד אין אנחנו יכולים להבין את כל ערכה של המהפכה הנפשית הזאת - את כל ערכה ואת כל תוצאותיה הקרובות והרחוקות - ורק בני בנינו יבינו, וכאשר יבינו, יברכו את שמכם."

(ה"שניידרים" - זאב ז'בוטינסקי, הארץ, ט"ו בכסלו תר"פ, 7.12.1919)

"בשביל הדור הגדל לנגד עינינו ואשר על כתפיו תוטל - כנראה, האחריות למפנה הגדול ביותר בתולדותינו, יש לאלף- בית צלצול פשוט ביותר: צעירים, למדו לירות. הכרת המציאות ההיסטורית מצווה עלינו: אם תהיו אנשים מלומדים וגם תדעו לחרוש אדמה ולבנות בתים, תדברו כולכם עברית ותכירו את כל הספרות הלאומית שלנו... ואילו לירות לא תדעו, תהיה התקווה מכם והלאה. אולם אם תדעו לירות - אפשר שתהיה התקווה... כולם מבינים, שמכל התנאים להתחדשות מדינית, הידיעה לירות היא לצערנו התנאי החשוב ביותר."

(מתוך "על הכירה אש", 'האומה', גליון 9)

"יחסי האמוציונאלי אל הערבים הוא כיחסי לכל יתר העמים: שוויון נפש אדיב. יחסי הפוליטי אליהם נקבע על ידי שני עקרונות: ראשית - את הרחקתם של הערבים מארץ ישראל הנני חושב לבלתי מתקבלת על הדעת בהחלט; בארץ ישראל תמיד ישבו שני עמים... שנית, הנני מתגאה בהשתייכותי לאותה קבוצה שניסחה את תוכנית הלסינגפורס, זו התוכנית של זכויות לאומיות לכל העמים החיים בתוך מדינה אחת. בעריכת תוכנית זו הגינו לא רק ביהודים, אלא בכל העמים, בכל מדינות שבתם; ויסודה של התוכנית הוא שיווי זכויות מוחלט. הנני מוכן להישבע בשמנו ובשם צאצאינו שלא נפר לעולם שיווי זכויות זה, ולא נעשה ניסיון לדחוק את רגליו של מישהו. כפי שהקורא רואה, הרי זה 'אני מאמין' שאומר כולו שלום."

אולם באור אחר לגמרי מופיעה השאלה, אם אפשר תמיד להגיע למטרת שלום בדרכי שלום. התשובה לשאלה זו תלויה ללא שיור ביחסם של הערבים אלינו ואל הציונות, ולא ביחסנו לערבים.

על הסכם מרצון בינינו לבין ערביי ארץ ישראל אי אפשר לחלום. לא עתה וגם לא בעתיד הנראה באופק... אין תקווה - תהיה אף הקלושה ביותר - להשיג את הסכמתם של ערביי ארץ ישראל להפיכתה של פלשתינה לארץ בעלת רוב יהודי...

אינני מתכוון לקבוע שעם ערביי ארץ ישראל בלתי אפשרי הסכם כלשהו, בלתי אפשרי הוא רק הסכם מרצון. כל עוד מקנן בליבות הערבי, ויהיה אף זיק של תקווה, שיעלה בידם להיפטר מאיתנו, אין בעולם דברי נועם כאלה ולא הבטחות מושכות לב שבגללם יהיו הערבים מוכנים לוותר על תקוותם זו... אומה חיה מוכנה לוותרים בשאלות גורליות כאלו רק בזמן שלא נותרה כבר כל תקווה "להיפטר", וכשכקיר הברזל נסתמה כל פרצה. רק אז מאבדות את השפעתן הקבוצות הקיצוניות... רק אז יופיעו המתונים כשבפיהם הצעות בדבר ויתורים הדדיים; ובשעה כזו בלבד הם יתחילו להתמקח איתנו על עניינים מעשיים...

אולם הדרך היחידה המובילה להסכם כזה הוא קיר הברזל, כלומר, קיומו של כוח כזה בארץ ישראל, אשר לא יושפע בשום פנים ואופן על ידי לחצם של הערבים".

(על קיר הברזל", כרך בדרך למדינה, עמ' 253-260)

"לתת ליהודים להילחם בעד אדמת ישראל, זהו אחד הרעיונות הנהדרים ביותר, ששמעתי במשך כל חיי".

(עמ' 301, בתוך 'אוטוביוגרפיה').

"גורלנו תלוי בשחרור ארץ-ישראל מתחת השלטון התורכי ובשחרור הזה צריכים אנו להשתתף בתור יחידה צבאית עברית".

(עמ' 109 בתוך 'אוטוביוגרפיה').

"באיזה רגע בדיוק נולדה בלבי המחשבה על גדוד עברי לוחם [...] - אין אני זוכר עכשיו. ואולם סבורני, שבכלל לא היה שום רגע כזה. חושב אני, שלי בכלל היה ברור תמיד, מאז ומעולם, שאם תפרוץ פעם מלחמה בין אנגליה ותורכיה, הרי טוב היה אילו היו היהודים מקימים גיס משלהם ומשתתפים בכיבושה של ארץ-ישראל".

(עמ' 110, בתוך 'אוטוביוגרפיה').

ריבונות יהודית

ז'בוטינסקי ציין את ההכרח ליצור מדינה ריבונית שיש בה משום ערובה להמשך קיומו של עם ישראל. הוא ראה עצמו כנושא דגלה של "הציונות ההרצליאנית", ששמה את הדגש על יצירת תנאים מדיניים נאותים כתנאי קודם לפעולה התיישבותית, ופסל את הנוהג של סלקציה של עולים, שהיתה מכוונת להבטחת דמות מסוימת של החברה הארץ-ישראלית. למדינה היהודית, על פי ז'בוטינסקי יש ייעוד מיוחד שכמו שמור לה מששת ימי הבריאה. תרומה סגולית יש לאל ידה לתרום לאנושות במסגרת ערכי מוסר וקדושת האדם. מטרתה הסופית האמיתית של מדינת היהודים היא יצירת תרבות לאומית, שתאציל מהודה על כל העולם. לנוסחתו החדשה קרא "ציונות רוממה".

"ציון - האמונה שרק ארץ ישראל יש בכוחה לפתור את בעיית עם ישראל - ביטוי כפירה בכל הצעות פתרון אחרות, כגון טריטוריאליזם, המשך הישיבה בגולה וכל כיוצא באלה".

(מתוך: יוסף נדבה, זאב ז'בוטינסקי - האיש ומאבקיו, 1986)

"... דבר זה ודאי הוא, כי בשני הדורות הבאים נאלץ להוציא מן הגולה מיליונים רבים, ואין אפשרות ממשית לכך מחוץ לגבולות ארץ-ישראל. ... עם במצוקה גדולה חייב לתכנן תוכנית גדולה ולהילחם למימושה."
("ממעמקים", הירדן, 17.4.1936, מובא ב"עולמו של ז'בוטינסקי" מאת משה בלע, עמ' 27)

"האנטישמיות לא יכלה להוליד את הציונות. האנטישמיות יכלה להוליד רק את השאיפה לברוח מן הרדיפות... ואולם, כדי שתחת ההטפה לשמד תישמע הקריאה לתודעה עצמית ולתחייה לאומית, היה צורך במשהו מלבד האנטישמיות - היה צורך במניע פנימי, בציווי פנימי חיובי. ציווי זה הוא יצר החיים של שמירת הקיום הלאומי, אשר נתן לנו כוח ללכת בשביל העקרבים של דברי ימינו."
(מתוך "אל שונאי ציון", 1903)

"...לא נותרה לנו אלא דרך אחת, שהיא מציאותית וראויה למאמץ: עליית המונים מרוכזת לארץ... שוב תהיה לנו הציונות למה שהיתה בימי הרצל - לא רק תחייה לאומית, לא רק תנועה לפתרון בעיותיה הרוחניות של האומה, אלא גם רעיון הצלה אנושי להמוני אדם עצומים, רעיון כמעט משיחי במובן הפשוט ביותר של מילים אלה". - (מתוך " פטיציה בגולה, התנגדות בא"י, דברים בוועידה העולמית החמישית של ברית הצה"ר", יונה 1932)

ליברליזם ודמוקרטיה מול לאומיות אינטגרלית

ז'בוטינסקי העיד על עצמו כי היה בעל השקפת עולם ליברלית דמוקרטית וספג את השפעות הליברליזם המערב אירופאי של המאה ה-19 ותמך בשיטה הפרלמנטארית הבריטית. הוא סלד מחיבור תנועתו לגישות פשיסטיות דיקטטוריות וגינה את "פולחן המנהיג". לא אחת בישוב ומחוצה לו היו ניסיונות להדביק למפלגתו של ז'בוטינסקי (הצה"ר) תדמית פשיסטית באמצעות מוטיבים כמו "חד-נס" ו"החולצות החומות של בית"ר", ולאור הסלידה של התנועה מהסוציאליזם והקומוניזם (סלידה אשר הייתה משותפת לתנועות הפשיסטיות באירופה באותה תקופה). גם בדבריו של ז'בוטינסקי ניתן לראות לעתים את הפולמוס הפנימי שקיים בינו לבין עצמו על השקפת עולמו המדינית שנעה בין ליברליזם ודמוקרטיה לבין לאומיות אינטגרלית.

"בראשית ברא אלוהים את היחיד; ... לשם טובתם של היחידים נוצרה חברה, לא להפך; ... יצביעו לי על הסתירה שבין ההשקפה הזאת ובין מהותה ותכנה של תעמולתי הלאומית; אחד מידידי, שקרא את כתב ידי זה, כבר הזכירני שגם פזמון אחר שמע מפי: 'בראשית ברא אלקים את האומה'. – אין סתירה. את הפזמון השני לא ניסחתי בניגוד לאלה הטוענים כי 'בראשית' נבראה ה'אנושיות': אני מאמין אמונה שלמה, כי בהתחרות בין שתי אלה, האומה קודמת; וכמו כן קודם היחיד לאומה. וגם כי ישעבד אותו היחיד את כל חייו לשרות האומה – גם זאת איננה סתירה בעיני: כך רצה – רצון ולא חוב."

"לו ברכני יוצרי בחכמה ודעת מספקות לניסוח שיטה פילוסופית, הייתי מייסד ובונה את כל שיטתי: 'בראשית ברא אלוהים את היחיד; כל יחיד הוא מלך השווה לרעהו – והרע 'מלך' גם הוא; טוב שיחטא היחיד כלפי הציבור משתחטא החברה ליחיד; לשם טובתם של היחידים נוצרה חברה, לא להפך; והקץ שבעתיד, חזון ימות המשיח – הוא גן עדן של היחיד, ממלכת אנארכיה מזהירה, משחק הנפתולים בין כוחות אישיים ללא חוק ולאין גבול – וה'חברה' אין לה תפקיד אלא לעזור את הנופל, לנחמו ולהקימו ולתת לו את האפשרות כי שוב ישוב לאותו משחק הנפתולים... עלי להודות כי זוהי אמונתי גם עד עתה."

(סיפור ימי, אוטוביוגרפיה, עמ' 38)

"השיטה' המדינית שהייתה לנו עד עתה, חיפוש ה'אישיות' – היא קודם כל שיטה בלתי מוסרית, כי היא עלולה תמיד להביא לידי מזמורי תשבחות מופרזים מצד אחד, ולידי ביקורת הדומה לגידוף מאידך גיסא... אני מתעב ובז לכל תופעה, המזכירה את פולחן האישיות ולו ממרחקים."

("עולמו של ז'בוטינסקי", עורך: משה בלע, עמ' 310)

"גם לי שנאה עיוורת לרעיון, האומר ש'המדינה היא הכל'. [...] הנני מאמין רק בפרלמנטריזם 'מן האפנה הישנה', כל כמה שייראה לפעמים בלתי נוח או מחוסר אונים. הנני מאמין בחופש הדיבור והארגון, וכמעט בכל התנגשות בין ההכרה האינדיבידואלית למשמעת הכפויה, הנני עומד לצידו של היחיד."

("עגלת ה'כלי הזמר'", כרך "בדרך למדינה", עמ' 271)

"...הדרך היחידה ליצירת הנהגה, היא המצווה הנאה והישנה של זכות בחירה כללית וישירה... "אני מבין שכמה מן היהודים המתנגדים לסוג הציונות שלי, טוענים כי הם חושדים בי שאני פרו פאשיסט. אני בדיוק ההפך מזה: אני שונא אינסטינקטיבית את ה'פוליצישיטאט' מכל סוג שהוא, אני ספקני לחלוטין לגבי ערכם של המשמעת, הכוח, ההענשה וכו'."

(עולמו של ז'בוטינסקי, עמ' 161).

"מרחוק נראית הארץ הייעודה יפה יותר משהיא באמת. אנו, אשר לא רק אין לנו חוקה דמוקרטית, אלא בכלל אין לנו שום חוקה, - בדרך הטבע נוטים אנו להאמין שהדמוקרטיזציה של משטר המדינה הריהי סם מרפא לרעות חברתיות רבות. לפנינו היו בני אדם טפשים עוד יותר, וסברו שהחופש מרפא - אפילו את העוני ... רצוני לומר: האמונה, שהמשפטים הקדומים הגזעיים, הלאומיים או הדתיים, נתמכים אך ורק על ידי האבסולוטיזם, ואילו הדמוקרטיה אינה יודעת אותם ובוחלת בהם ... כי אכן כזב הוא, שחצני ומשווע. הדמוקרטיה כשלעצמה - דבר מצוין, כולנו רוצים בה ושואפים אליה; אולם אסור לנהוג בצביעות ולהבטיח מה שלא יבוא. המשפטים הקדומים הגזעיים מושרשים בעיקרם בהמוני העם דווקא. מתן האפשרות להמונים אלו לנטול חלק בשלטון רחוק הוא מלשפר בכל עת את מצבם של העמים המדוכאים.

"חכם היה הפילוסוף שאמר: homo homini lupus רע מן הזאב אנוש לאנוש, ועוד ימים רבים לא נוכל לתקן זאת, לא על ידי ריפורמה בסדרי המדינה, ולא בעזרת התרבות, ואף לקח החיים המר לא יועיל. אויל האיש המאמין לשכנו, ויהא השכן טוב לב וחביב ביותר. אויל האיש הסומך על הצדק: אין הצדק קיים אלא בשביל מי שעומדים לו אגרופו ועקשנותו להפכו למנת חלקו. כאשר מוכיחים אותי על שאני מטיף להתבדלות, לאי אמון ולשאר דברים שהם קשים לאיני הדעת, יש ואחפוץ להשיב: אני מודה באשמת. אני מטיף לכל אלה ואוסיף להטיף; כי ההתבדלות, אי האמון, עמידת 'שמור' בכל עת, מקל חובלים ביד בכל עת, - הנה האמצעי היחידי להחזיק מעמד כלשהו בהתנצות-זאבים זו."

("Homo Homini Lupus", כרך: אומה וחברה, עמ' 256)

"אני חש כי זמנו [של הליברליזם] הולך ובא: אני סבור, כי בעוד חמש שנים בערך יתמכו בו המוני נוער נלהב, ועל סיסמותיו יחזרו בכל רחבי תבל באותה היסטריה, שעשו כן לגבי הקומוניזם לפני חמש שנים, ולגבי הפשיזם היום; אלא שההשפעה תהיה עמוקה יותר, מכיוון שהליבראליזם מושרש בטבע האדם, שלא כאותן דתות הקסרקטין."

(עולמו של ז'בוטינסקי, עמ' 275)

חד נס

פן נוסף המצביע על תפישתו הלאומית של ז'בוטינסקי הוא רעיון החד-נס (המוניזם), רעיון המדגיש את אחדותה הפנימית של האומה וההגמוניות שלה על פני גורמים אינדיבידואלים ומעמדיים. העיקרון הבסיסי העומד ביסוד רעיון המוניזם הוא ההתנגדות לכל רעיון או אידיאה הסותרת את האידיאל הציוני וזאת מתוך חשיבה שיש להתרכז רק ברעיון אחד, הרעיון הציוני, כדי להשיג את המטרה שהיא מדינה יהודית בארץ ישראל המשמעות של חד-נס הוא דגל אחד, דגל כחול לבן שהוא הדגל הציוני. בניגוד לתנועת הפועלים הציונית שהחזיקה בנוסף גם את הדגל האדום הסוציאליסטי. ז'בוטינסקי סלד משילוב זה וקרא לו שעטנז אידיאולוגי שמעכב את המטרה הציונית. לטענתו יש לרכז את כל כוחות האומה ברעיון הציוני ורק לאחר שתושג המדינה היהודית היא תהיה פתוחה לרעיונות ואידיאלים חברתיים שונים.

"בו ברגע שאחד הרעיונות מתחיל להיות אבן נגף (ואפילו באופן בלתי ישיר!) על דרך הקמתה של מדינת היהודים, עלינו להקריבו בלי רחמים לטובת האידיאל היחיד, כי אידיאות אפשר שתהיינה לנו הרבה, וכולן יכולים אנו להתייחס בהוקרה הגדולה ביותר; מה שאין כן האידיאל, הוא יכול להיות רק אחד, ועל כל אידיאה אחרת לכופף את ראשה לפניו, ואסור ולא ייתכן, כי יהיה לנו 'אידיאל' שני על פניו. 'שני אידיאלים' הרי זה אבסורד ממש כ'שני אלוהים'. לעבוד אפשר רק לאל אחד ולאידיאל אחד; וכל השאר, עד כמה שלא ישא חן בעינינו, הנהו ותמיד יהיה דבר צדדי ועלינו להקריבו ללא היסוס, אם נשקפת ממנו סכנה לענייננו. ... פירושה דור אשר הקדיש את חייו רק לאידיאל האחד הזה של יצירת מדינת היהודים ואין הוא יודע אידיאלים אחרים על פניו."

(רעיון בית"ר", כרך "בדרך למדינה", ע"ע 312 – 313)

גזע

היבט אחר ורווח בימים ההם בעולם הפוליטי של אירופה, הייתה דעתו לגבי המונח "גזע". ז'בוטינסקי טען כי יש הבדלים בין גזעים והגזע הוא המרכיב המהותי של הלאום מעבר לקריטריונים האחרים כמו שטח, שפה, היסטוריה ותרבות משותפת. עליונותו של גזע מתבטאת ביכולתו לשמור על יחודו ותרבותו מפני השפעות זרות. אולם הוא הדגיש כי ביסודו של דבר כל העמים שווים בערכם, ופסל על הסף את התיאוריה של גזעים טהורים או גזעים הנעלים על אחרים

"כמעט כל לאום יש לו 'מתכון גזעי' מיוחד, המשותף לכל יחיד ויחיד שבתוכו; מבחינה זו [...] הלאום והגזע כמעט חופפים זה על זה." - ("גזע", כרך "אומה וחברה", עמ' 126)

"אין בכלל גזעים עילאים ונחותים. לכל גזע תכונות משלו, פרצוף משלו, צירוף כשרונות משלו; אולם מבוטחני, כי אילו אפשר היה למצוא קנה מידה מוחלט להעריך בדיקנות את הסגולות המיוחדות הטבועות בכל גזע, כי אז היה מתברר בדרך כלל, שהגזעים כולם שווים בערכם בקירוב." - ("חילופי מחמאות", כרך "אומה וחברה", עמ' 147)

על החינוך לזהות לאומית

ז'בוטינסקי ראה את עצמו גם כאיש חינוך. הוא האמין בכוחו של הנוער להגשים רעיונות ולחולל שינוי. בדבריו ניתן לראות התייחסות כבדת ראש לרעיונות נשגבים ולעקרונות מוסריים, כמו גם לחיי יום-יום ולהתנהגות שגרתית.

"יש לומר בצער, כי המורה היהודי רחוק עדיין מהכרת כוחו ומהערכת מלוא משקלו. אילו תפס את כל עוצמת שלטונו, היה תופס גם את כל כובד אחריותו ואת חשיבות המשימה, שההיסטוריה הטילה עכשיו דווקא עליו. מי שהופקדה בידו נשמת דור המחר, נתבעות ממנו תביעות גדולות."

(החינוך העברי, עמ' 61 בתוך כתבים ציוניים ראשונים).

"אנו מתאוננים על אשר בזים לנו, ואנחנו כמעט בזים לעצמנו. ואין פא בדבר, אם נשים אל לב, כי יהודי שקיבל חינוך לפי השיטה הנהוגה בימינו יודע על היהדות, כלומר על עצמו, רק את אשר הוא רואה סביבו, כלומר תמונה שאין בה כדי לעודד את רחשי הכבוד הלאומי."

(החינוך העברי, עמ' 65 בתוך כתבים ציוניים ראשונים).

"עיקר חוליינו – הבוז העצמי, עיקר צרכינו – פיתוח הכבוד העצמי [...] המחלוקת כאן איננה בין ציוני ללא ציוני: המחלוקת עמוקה הרבה יותר [...] כאן מתנגש רצון החיים מול הנטייה למות."

(החינוך העברי, עמ' 72 בתוך 'כתבים ציוניים ראשונים').

כל אחד חייב לעבד את עצמו, לסגן ולזקק את כל הליכותיו. ה'הדר' מורכב מאלף 'הבלים', המהווים כולם יחד את חיינו היומיים בצורתם הנאה... בלכתך ברחוב ליד חברך אל תכבש את כל המדרכה; בעלותך בלילה על מדרגות הבית אל תרים את קולך לכל תעיר את השכנים; פנה דרך ברחוב לאישה, לזקן, לילד, לכל אדם בכלל; יהא הוא גס רוח, אתה אל תהיה כזה... חשוב פי כמה הוא ה'הדר' המוסרי. היה רחב לב, כל עוד אין הדבר נוגע לעניינים עקרוניים... כל מילה שלך – מילת כבוד היא לנושא ה'הדר'.

(בראי דורנו, עמ' 59).

תנועת הנוער בית"ר

ב-1923 ייסדו קבוצת בני נוער מריגה שבלטביה את בית"ר – ברית יוסף תרומפלדור. התנועה נוסדה בהשראת השקפותיו של ז'בוטינסקי. לאחר ייסוד התנועה הגיע ז'בוטינסקי לביקור בריגה וקיבל את ההצעה להיות ראש התנועה, והוא נענה לה. מאז ועד היום פועלת בית"ר לחינוך הנוער העברי לערכי הציונות והיהדות.

רעיונות התנועה: חלוציות – הכשרת בני נוער יהודים לעלייה, עבודת כפיים וחיים בא"י. צבאיות – הכשרת בני הנוער ליכולת הגנה במקרה הצורך וכשירות צבאית לקראת גיוס לשירות צבאי (אז בארגוני המחתרות, והיום בצה"ל). חז-נס – ממלכתיות ושמירה על מדינת ישראל כמדינת העם היהודי. הדר – כבוד כלפי הזולת ועזרה הדדית.

הגלות והדבקות בזהות היהודית: הדת והלאומיות

"תולדות הגלות היהודית מספרות לא את מעשיהם של היהודים עצמם אלא את מה שעשו בהם זולתם [...] ידי זרים עצבו את תולדותינו, ואילו אנו היינו רק הצד המקבל, הסביל [...] תולדות גלותנו אינן אלא חזרה נצחית על נעימה אחת ויחידה. [...] היהודים סובלים באלם אך ניכר שאין הם נסוגים, אינם נענים לדרישה, שהרי האיבה כלפיהם אינה פוחתת אלא רק משנה צורתה [...] הקיבות הקטן אינו נכנע ומעדיף, כנראה, להתענות בעינויים בלתי פוסקים, ובלבד שיוכל לשמור על דבר מה. מהו אפוא הדבר היקר כל כך לקיבות אנשים זה? כיצד יכונה אותו דבר מה, שעליו מוכנים הם להתענות בעינויים בלתי פוסקים?

על שאלה זו קיימת תשובה שגורה מן המוכן: האוצר הקדוש הוא הדת. עם ישראל נלחם לתורה, וסבל למען התורה. הנכרים דרשו, שיסתלק מן התורה והוא לא הסכים. תולדות הגלות הן דבר ימי מאבקנו על אמונתנו הדתית. [...] הרי הדת, ככל אידיאולוגיה, כפופה לחוקי האבולוציה. במשך אלפיים שנה התחוללו בחברה תמורות רבות, והיהודים היו להן עדי ראייה; [...] הנצרות הספיקה באותו פרק זמן להתפצל פעמים אחדות. בדרך הטבע מוכרח היה אותו הדבר להתרחש ביהדות. מוכרח היה – אך לא התרחש.

מן היום הראשון של הגלות נפסקה התפתחותה הפנימית של היהדות כדת. [...] היהדות איננה נכנעת לחוק האבולוציה. מאז הפסיד עם ישראל את ארצו, פסקה היהדות מלהשתנות ומלהשתכלל. לפני היות הגלות היה היהודי מטפח את הכרתו הדתית כפרח, שיש להשקותו מים, כדי שיפרח וישגשג, יגבה ויתרחב; אך מן היום הראשון של הגלות שלל היהודי מן הפרח כל אוויר ומים ולא הניחו עוד לגדול – הוא יבשו, ואת הפרח המת סגר במזוזה.

מה פירוש הדבר? כלום כך נוהגים עם אוצר קדוש, שלמענו מקריבים מאות בשנים קרבנות כבדים מנשוא? [...] אילו הייתה היהדות אותו אוצר קדוש, היה העם משקה אותה מים חיים והיה נהנה מצמיחתה ומהתפתחותה, כמו לפני הפיזור. אבל אם העם סגר מרצונו את הכרתו הדתית במסגרת ברזל, יבש אותה עד כדי התאבנות, והפל דת חיה לכעין גוית דת חנוטה – הרי ברור, שלא בדת כלול האוצר הקדוש, אלא בדבר מה אחר, בדבר שגוויה חנוטה זו נועדה לשמש לו רק קליפה ומגן. [...] לשם הצלת השלמות הלאומית לא הייתה כל ברירה אלא להסתגר ולהשתרין במערכת איסורים מדוקדקים ואנטי – סוציאליים. לא הדת אלא הייחוד הלאומי הוא הוא אותו אוצר קדוש, שעמנו שמר ושומר עליו בעקשנות כזאת. אצל כל עם, החי חיים תיקונים, מהווים הארגון הלאומי והארץ הלאומית את הגדר והמגן לאישיותו הלאומית. ישראל הפסיד את שניהם; אז נתעורר בו יצר הקיום הלאומי ונאחז בכל כוחו בדבר היחיד שעשוי היה לשמש חומר אטימה להפריד בין ישראל לגויים, ויחד עם זה להיות מלט שיבצר את מבנהו הפנימי של העם עצמו: הדת.

(ציונות וארץ-ישראל, עמ' 114 – 119 בתוך 'כתבים ציוניים ראשונים').

תנועה עממית ורצון העם

"שום תנועה לא תוכל להיות עממית ובת קיום, אלא אם כן תהלום בדיוק את רצון העם. ברגעי המפנה הגדולים של ההיסטוריה פועמת בלב ההמונים שאיפה יסודית אחת ויחידה [...] והתנועה לא תוכל להיות תנועת עם במלוא מובן המלה, אלא אם כן תהא מונחת ביסודה נוסחה מעורטלת זו של רצון העם. אם חזון התנועה אף במעט מזער אינו בשר מבשרו של רצון העם הטהור, תעמוד התנועה במהרה בפני הברירה בין השמטות הקרקע מתחת לרגליה, (אף אם היא נהנתה זמנית מהצלחה חיצונית ניכרת), ובין ההכרח להיכנע לכוח ההיולי ולשנות את כיוונה, כי בהמון ההיולי קיים בכל תקופה ותקופה רק רצון המונים יסודי אחד, אשר נוצר בכוח המציאות, ואיש לא יוכל לשנות רצון זה, כשם שלא יוכל לשנות את כוח המציאות.

"את הנוסחה האמיתי של רצון העם אין לגלות מתוך מה שהעם צועק. לפעמים הוא צועק 'לחם שעשועים', ואולי בלא יודעין נכסף הוא אל האור הזורח של דת חדשה. גרעינו של רצון העם לא יחשוף בסיכום הרשמי של קולות המצביעים. יש רק שלוש דרכים לחשיפת רצון העם בטהרתו:

ראשית – התהליך ההיסטורי. הוא נכנע תמיד לרצונם האמיתי של ההמונים, כי רק ברצון זה, הנולד בכוח המציאות מתוך התאמה גמורה לצרכיו הבלתי אמצעיים של הרגע – רק ברצון זה מתחולל, ובשיטת הברירה הטבעית, המיוחדת לו, מרחיק ומסלק הוא כל דבר שאינו מזדהה עם רצונם הטהור של ההמונים. כל אשר מכתוב רצון ההמונים עתיד במוקדם או במאוחר לנצח [...] דרך שנייה להתגלות רצון העם היא – חושו של גאון הדור. לפעמים עולים מקרב העם אנשים מיוחדים במינם, אשר הוענקה להם רגישות בלתי שכיחה, שאינה מצויה אצל שאר בני תמותה; כל הכמוס והמפוזר רסיסים רסיסים בנשמותיהם של מיליונים – בנשמתו של אדם זה הוא מקובץ ומולוכד, מותר במטיל אחד; [...] הוא נועד להיות בחיר ההמונים, הזכרי לבצע את רצונם ההיולי האמיתי, אפילו אם יסתור את צעקתם האיוולת. אשרי העם, שהגורל מעניק לו בשעת הצורך מנהיג שכזה. ואולם יש שיטה שלישית [...] שיטה זו היא – לימוד מעמיק של תולדות העם. העבר מניח פסי פלדה בשביל העתיד: אם מסעה של איזו תנועה ירד מן הפסים הללו – ייפול וייהרס. כל זרם חדש בחיי העם חייב לנבוע במישרין מכל עברו [...] אם נעמיק ללמוד את העבר, נוכל להבחין את חוטי השני הללו ולגלות את מניעי היסוד שבעם: וככל שנעמיק חקור ללא פניות כן נשיג את מהות המניעים ביתר דיוק."

(ציונות וארץ-ישראל, עמ' 111 – 114 בתוך כתבים ציוניים ראשונים).

על הרצל

"הרצל עשה עלי רושם ענקי – המלה איננה גוזמא, אין תיאור אחר שיתאים: ענקי; ואני לא בנקל אשתחוה לאישיות - בכלל, מכל נסיונות חיי אינני זוכר אדם שעשה עלי רושם כזה כל שהוא, לא לפני הרצל ולא אחרי-כן; רק פה הרגשתי כי באמת לפני בחיר הגורל הנני עומד, נביא ומנהיג בחסד עליון, שאף לטעות ולתעות כדאי אחריו." (הקונגרס, עמ' 50 בתוך 'אוטוביוגרפיה').

פילוג ומחלוקות

"כאן מתגלית שוב להיטותנו הנצחית אחרי מריבות סרק. כל פלוגה במחננו סבורה משום מה, כי לא תוכל לצעוד בשלווה, כל עוד לא הכתה עד מוות את כל שאר הפלוגות שאינן צועדות כמותה. כל ניסיון ליצור טקטיקה נפרדת מוכתם מיד בשם 'בגידה'. [...] מעז אני לטעון, כי חיבה זו להשמצה הדדית נובעת במישרין מן הנטייה לבטלנות, שהרי הקולות והברקים מקלים על להשתמט מעבודה של ממש. וחוזר אני וטוען, כי לכינוי זה 'עבודה של ממש' ראויה רק עבודה חיובית ויוצרת. [...] האשמות הגומלים ב'בגידה', ההתאמצות המתמדת לתפוס את השכן בצווארון ולהשליכו אל מחוץ למחנה [...] אינם עבודה, אלא שעשוע וביטול זמן. ערך המפלגה או הסיעה אינו נמדד במספר הדקירות שהיא דוקרת את שאר הסיעות, אלא בכמות היצירה החיובית שהיא יוצרת ברוח תכונתה היא." (ציונות וארץ- ישראל, עמ' 125 בתוך 'כתבים ציוניים ראשונים').

חלוציות

"את דבריו [של טרומפלדור] לא רשמתי – אין צורך: הם נשתמרו יפה בזיכרוני גם בלא זה. באותו חדר קטן, בקיץ 1916, גולל לפני את הרעיון הפשוט והנשגב של ה'חלוציות':

- חלוץ פירושו 'צועד בראש' – אמרתי – באיזה מובן? פועלים?
- לא. זה מושג הרבה יותר רחב. כמובן, דרושים גם פועלים. ואולם לא זהו המובן של המלה 'חלוץ'. לנו יהיו דרושים אנשים מוכנים 'לכל', לכל מה שתדרוש ארץ-ישראל. ל'פועל' יש האינטרסים הפועליים שלו, לחיילים שלהם; לרופא, למהנדס ולכל השאר יש הרגלים משלהם, אם אפשר לומר כך. אולם אנחנו צריכים להקים דור שלא יהיו לו לא אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל – סתם. גמיש – אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית. חסר גלגל? – אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור אדמה? אני חופר. צריך לירות, להיות חייל? אני חייל. משטרה? רופא? עורכי דין? מורים? שואבי-מים? בבקשה, אני עושה את הכול. אין לי פרצוף, אין פסיכולוגיה, אין רגשות, אין לי אפילו שם: אני האידיאה הטהורה של שירות, מוכן לכל, איני קשור בשום דבר; אני יודע רק ציווי אחד: לבנות.

- אין בני אדם כאלה – אמרתי.

- יהיו.

- שוב טעיתי, והוא צדק. הראשון מבני אדם אלה ישב לפני, הוא בעצמו היה כזה: עורך דין, חייל, פועל במשק חקלאי. אפילו לתל-חי בא לחפש עבודת אדמה, מצא שם את מותו מכדור של רובה, אמר 'אין דבר' ומת כבן אלמוות."

(מגילת הגדוד, עמ' 205 – 206, בתוך 'אוטוביוגרפיה').

הציונות של ז'בוטינסקי

בין לאומיות ליברלית ללאומיות אינטגרלית במשנתו

"הנני מאמין בחופש הדיבור והארגון,
 וכמעט בכל התנגשות בין ההכרה האינדיבידואלית
 למשמעת הכפויה, הנני עומד לצידו של היחיד..."
זאב ז'בוטינסקי

זאב ז'בוטינסקי נולד בשנת 1880 באודיסה. בעיר הזו, עיר אירופאית קלאסית הניחנת בקוסמופוליטיות וחירות, ביהודים משכילים וחופשיים, בעיר החופשית הזו גדל והתחנך ז'בוטינסקי. שנים לפני כן, בשנת 1819 הפכה אודסה לעיר נמל חופשית, כעיר סחר חיו בה אוכלוסיות מגוונות של רוסים, אוקראינים, יהודים, יוונים וסוחרים שייצגו לאומים אירופיים רבים. האופי הקוסמופוליטי שלה תועד במכתביו של המשורר הרוסי הגדול פושקין, בהם הוא מספר כי אודסה היא עיר שבה "אפשר להריח את אירופה. מדברים צרפתית ויש עיתונים ומגזינים אירופאים לקריאה." ז'בוטינסקי כתב בספרו האוטוביוגרפי על שנות ילדותו באודסה בשנות השמונים של המאה ה-19, "השלישי מהגורמים שחותמם חרות על ילדותי היא אודיסה. הוא כותב וממשיך כי "לא ראיתי עיר קלת-מזג כמוה... את מיטב ימי נעורי בליתי ברומא, גם בוניה גרתי בהיותי צעיר, ויכלתי להשוות את האקלים' הרוחני בקנה-מדה שוה: אין כאודיסה – כלומר אודיסה של הדור ההוא – לרוך-העליזות ולשכרון הקליל המרחפים באויר, ללא צל ורמז של סבך נפשי או טראגיקה מוסרית... מאין ומאפס נוצרה העיר כמאה שנים לפני יום הולדתי, בתריסר לשונות פטפטו תושביה ואף אחת מהן לא ידעו על בוריה."¹

בשנת 1903 כשהוא בן 23 בלבד התחיל בפעילותו הציונית, זאת לאחר שהספיק לראות עולם, לחיות זמן מה בברן שבשווייץ כעיתונאי וכסטודנט צעיר למשפטים ברומא. ז'בוטינסקי העיד על עצמו כי היה בעל השקפת עולם ליברלית דמוקרטית וספג את השפעות הליברליזם המערב אירופאי של המאה ה-19 ותמך בשיטה הפרלמנטאריה. "אם יש לי מולדת רוחנית, הריהי איטליה [...] כל יחסי לבעיות האום, המדינה והחברה נתגבש בשנים ההן תחת השפעה איטלקית..." כתב על השפעת השנים האלה על עיצוב השקפת עולמו ומאוחר יותר הוסיף "גם לי שנאה עיוורת לרעיון, האומר ש'המדינה היא הכל'. [...] הנני מאמין רק בפרלמנטריזם 'מן האפנה הישנה', כל כמה שייראה לפעמים בלתי נוח או מחוסר אונים. הנני מאמין בחופש הדיבור והארגון, וכמעט בכל התנגשות בין ההכרה האינדיבידואלית למשמעת הכפויה, הנני עומד לצידו של היחיד."²

בשנה זו הוא מגיע להתעניין יותר ויותר בציונות על רקע הפרעות בעיר קישינוב. הוא הגיע לעיר כעיתונאי ושם תחת רושם הזוועות חל מפנה בחייו. הוא התוודע לראשי הציבור היהודי, ובניהם המשורר ביאליק, שהזדעזע עמוקות וכתב את שירו הנודע "בעיר ההריגה". ז'בוטינסקי הגה את רעיון ההגנה העצמית והצטרף לקבוצת יהודים שכבר החלה לפעול. עד מהרה הוא נעשה ראש הקבוצה והשקיע מאמצים באיסוף כספים, בקניית נשק ובניסוח חומרי הסברה. ז'בוטינסקי תרגם לרוסית את השיר "בעיר ההריגה" וכתב שאין להסתפק רק בהגנה עצמית, גאולת ישראל, תבוא רק בדרך האקטיביזם, העם יחרוץ את גורלו שלו ואין לסמוך על חסד לאומים, "אנו,

¹ זאב ז'בוטינסקי מתוך 'אבטוביוגרפיה – סיפור ימי', לקריאה בפרויקט בן יהודה [לחצו כאן](#)
² "עגלת הכלי הזמר", כרך "בדרך למדינה", עמ' 271.

הציונים", כתב באחד ממאמריו הציוניים הראשונים, "דוחים כל כניעה מעלינו וקוראים לעבודה הקשה של בניין. קוראים לנו את העם היהודי ליצירה היסטורית. בהצביענו מזרחה אין לנו אומרים לעם: קום ברח, שם במערה תסתתר מפני רודיפך; מצביעים לנו ואומרים: קדימה".³

הוא נכח באותה שנה בקונגרס הציוני ה-6 ושם הייתה הפגישה הראשונה והיחידה שלו עם הרצל, שעליו כתב "הרצל עשה עלי רושם ענקי – המלה איננה גוזמא, אין תיאור אחר שיתאים: ענקי; ואני לא בנקל אשתחוה לאישיות - בכלל, מכלל נסיונות חיי אינני זוכר אדם שעשה עלי רושם כזה כל שהוא, לא לפני הרצל ולא אחרי-כן; רק פה הרגשתי כי באמת לפני בחיר הגורל הנני עומד, נביא ומנהיג בחסד עליון, שאף לטעות ולתעות כדאי אחריו".⁴

בשנת 1905 היה ממקימי "הליגה להשגת זכויות חוקיות ליהודי רוסיה" ועמד בראש הזרם הציוני של הארגון, יצא עם מצע ציוני לבחירות לדומה הראשונה אך לא עלה בידיו להיכנס לפרלמנט. באותה שנה גם פרסם את הספר "החינוך העברי", שבו קרא להשלטת העברית בבתי הספר היהודיים, המאבק למען השפה העברית היה מאז לחלק טבעי בפעילותו הציונית. הוא היה בין מנהיגי הציונות שראו בשימוש בעברית מטרה עליונה. הוא סבר שכל ציר לקונגרס הציוני חייב לדעת עברית, ולא היה יכול לשאת את החרפה שהידיש היתה הלשון הרשמית של הקונגרס. ז'בוטינסקי הטיף להשלטת השפה העברית בתור שפת הוראה כללית בכל בתי הספר, לדעתו לא ניתן היה להקנות ערכים לאומיים באמצעות כלים זרים. רק בהשרשת מושגים לאומיים ניתן היה להחדיר את תודעת העברית ללב היהודים. "השפה העברית", כתב, היא "שפתו הלאומית היחידה והנצחית של עם ישראל. בארץ ישראל עליה להיות לשפה היחידה השלטת בכל שטחי החיים של היהודים; בארצות הגלות היא צריכה להיות לפחות שפת הלימוד, למן גן הילדים ועד לבית הספר התיכון. בחינוכו של כל ילד יהודי עליה לשמש הראשית והיסוד לכול; וילד שאינו יודע עברית, אינו יהודי שלם... שפה לאומית היא השפה שנולדה יחד עם העם והיא מלווה אותו, בצורה זו או אחרת, בכל דרך חיי הארוכה: הלא זו היא השפה העברית". ונאה דרש – נאה קיים היה. עם בנו דיבר אך ורק עברית ובצוואתו לאשתו יוהנה בימי מלה"ע ה-1 כתב כי "רצוני שערי [בנו של ז'בוטינסקי] ידע יפה עברית. בכל השאר איני נוהן לך עצות".⁵

הצה"ר (ההסתדרות הציונית-רביזיוניסטית)

עם פרישתו של ז'בוטינסקי מן ההסתדרות הציונית בשנת 1923 לאחר שלא התקבלו הצעותיו לנקוט קו ברור ותקיף נגד המדיניות האנטי ציונית של ממשלת המנדט הבריטי בארץ ישראל, התחילה הדרך לייסודה של המפלגה הרוויזיוניסטית. ז'בוטינסקי התנגד נחרצות לקו הפייסני של ד"ר חיים ויצמן יושב ראש ההסתדרות הציונית דאז. תמיכת ציבורים במחאתו של ז'בוטינסקי, במיוחד בקרב צעירים במדינות מרכז ומזרח אירופה, הביאו עם הזמן להתגבשות גופים שהיוו את התנועה הרוויזיוניסטית. בשנת 1923 פרש מהנהלה הציונית ושנתיים לאחר מכן, ב-1925, ייסד עם שותפים את הצה"ר – הסתדרות הציונים הרוויזיוניסטים. בשנת 1935 פרשה סיעתו, סיעת הצה"ר מהסתדרות הציונית והוקמה הצ"ח – ההסתדרות הציונית החדשה בראשותו של ז'בוטינסקי. במצע הצה"ר נכתב כי "מטרת הציונות היא הפיכתה של ארץ-ישראל לקהילה יהודית בחסותו של רוב יהודי מובטח. [...] לשם יצירת רוב עברי בארץ ישראל דרושים אמצעים מיוחדים למען הרחבת יכולת קליטתה הכלכלית של הארץ בשביל המתישבים החדשים. זהו מושג הנכון של 'ציונות פוליטית'. אין אף אחד מאתנו מזלזל בערכה של העבודה המעשית הנעשית בארץ או של הקרנות הלאומיות שלנו. הציונות מורכבת - וככה תצטרך להישאר גם להבא - מ-90 אחוזים של 'כלכלה' ורק מ-10 אחוזים של 'פוליטיקה'. אולם עשרת האחוזים הללו הנם תנאי מוקדם

³ בתוך 'אל שונאי ציון', כרך 'כתבים ציוניים ראשונים'.

⁴ הקונגרס, בתוך אוטוביוגרפיה, עמ' 50.

⁵ "מכתב-צוואה אל אשתו, בצאתו לחזית", 17.9.1918, כרך זכרונות בן-דורי, עמ' 14.

להצלחתנו. ... יצירת הרוב הינה תפקיד ממלכתי; עלייה המונית זהו עניין ממלכתי. לשם הוצאתן לפועל דרושה עזרה אקטיבית שיטתית וחיובית מצד הממשלה.⁶

ז'בוטינסקי ציין את ההכרח ליצור מדינה ריבונית שיש בה משום ערובה להמשך קיומו של עם ישראל. הוא ראה עצמו כנושא דגלה של "הציונות ההרצליאנית", ששמה את הדגש על יצירת תנאים מדיניים נאותים כתנאי קודם לפעולה התיישבותית, ופסל את הנוהג של סלקציה של עולים, שהיתה מכוונת להבטחת דמות מסוימת של החברה הארץ-ישראלית: "לא נותרה לנו אלא דרך אחת, שהיא מציאותית וראויה למאמץ: עליית המונים מרוכזת לארץ... שוב תהיה לנו הציונות למה שהיתה בימי הרצל – לא רק תחייה לאומית, לא רק תנועה לפתרון בעיותיה הרוחניות של האומה, אלא גם רעיון הצלה אנושי להמוני אדם עצומים, רעיון כמעט משיחי במובן הפשוט ביותר של מילים אלה."⁷

בין לאומיות ליברלית ללאומיות אינטגרלית במשנת ז'בוטינסקי

ז'בוטינסקי ידוע כמייסד זרם פוליטי חדש בציונות ומייסדה של התנועה הרוויזיוניסטית שלימים הייתה לאחת משתי המפלגות הפוליטיות הגדולות בישראל. בכך נחשב ז'בוטינסקי בעיני רבים לאבי הימין הפוליטי הישראלי. בתוך מה שהיה קרוי עוד מראשית התגבשות מחנה הימין הישראלי "המחנה הרוויזיוניסטי", היו שני מחנות בולטים שנאבקו על צביונה של התנועה. אותו מחנה הקרוי היום בשם "המחנה הלאומי" תמיד נקרע בין שתי גישות לאומיות – בין הגישה האינטגרלית לבין הליברלית. בעוד יש הרואים באבי המחנה הלאומי ז'בוטינסקי כליברל לאומי, היו שראו אותו כאינטגרל לאומי. אם כך, מה היה ז'בוטינסקי? האם היה מייסד של מחנה לאומי ליברלי? או אולי אבי הלאומיות האינטגרליות הישראלית? לשם בחינת הסוגיה הזו כדאי לעיין במספר כתבים מרכזיים אשר מעידים על אופי הציונות הז'בוטינסקאית.

אך ראשית לכל יש להבין את מושגי היסוד. הלאומיות האינטגרלית מציבה עצמה מעל כל הערכים ורואה באחדות הלאומית והציות כערך עליון. על פי השקפת עולם זו, האזרחים חייבים לשרת את האינטרסים של המדינה ומטרותיה ולציית לה. הלאומיות האינטגרלית מציבה את הלאום במרכז. לעומתה, הלאומיות הליברלית היא לאומיות הרואה במדינה ובלאום כאמצעי לשמירה על זכויות הפרט והמדינה היא למעשה התאגדות של פרטים למען עתיד טוב יותר. הפרט הוא הניצב במרכז. הדעות לגבי השקפת עולמו הלאומית ציונית של ז'בוטינסקי הן חלוקות. יש הרואים בהשקפת עולמו הלאומית כנוטה יותר ללאומיות האינטגרלית הרואה באומה כערך עליון, ויש הרואים בה ליברלית הרואה ביחיד כערך עליון. ז'בוטינסקי מעיד בעצמו כי כתב בעד שתי הגישות השונות לכאורה: "בראשית ברא אלוהים את היחיד; [...] לשם טובתם של היחידים נוצרה חברה, לא להפך; [...] יצביעו לי על הסתירה שבין ההשקפה הזאת ובין מהותה ותכנה של תעמולתי הלאומית; אחד מידידי, שקרא את כתב ידי זה, כבר הזכירני שגם פזמון אחר שמע מפיו: 'בראשית ברא אלקים את האומה'. – אין סתירה. את הפזמון השני לא ניסחתי בניגוד לאלה הטוענים כי 'בראשית' נבראה ה'אנושיות': אני מאמין אמונה שלמה, כי בהתחרות בין שתי אלה, האומה קודמת; וכמו כן קודם היחיד לאומה. וגם כי ישעבד אותו היחיד את כל חייו לשרות האומה – גם זאת איננה סתירה בעיני: כך רצה – רצון ולא חוב."⁸

בדברים אלו ניתן בהחלט לראות גישה ליברלית, שכן האדם חופשי לבחור את דרכו שלו ללא כפייה מבחוץ, עוד נשוב לכך בהמשך המאמר. בתנועת ז'בוטינסקי היו חוגים רחבים ביניהם גם ליברלים שסלדו מהקומוניזם והסוציאליזם, אחד הבולטים היה מאיר גרוסמן אשר התפלג

⁶ 'מה רוצים הציונים הרוויזיוניסטים?', 1926. כתבים, כרך 'בדרך למדינה', ע"ע 284 – 285.

⁷ 'פטיציה בגולה, התנגדות בא"', דברים בוועידה העולמית החמישית של ברית הצה"ר, 1932.

⁸ "סיפור ימי", אוטוביוגרפיה, עמ' 38.

מתנועת ז'בוטינסקי והקים מפלגה עצמאית מתוקף הטענה כי ז'בוטינסקי נקט בשיטה לא ליברלית וטוטליטרית בהחלטתו לפרוש מההסתדרות הציונית.

ז'בוטינסקי העיד על עצמו כי היה בעל השקפת עולם ליברלית דמוקרטית וספג את השפעות הליברליזם המערב אירופאי של המאה ה-19 ותמך בשיטה הפרלמנטאריה הבריטית. הוא סלד מחיבור תנועתו לגישות פשיסטיות דיקטטוריות וגינה את "פולחן המנהיג" לא אחת באומרו: "השיטה המדינית שהייתה לנו עד עתה, חיפוש ה'אישיות' – היא קודם כל שיטה בלתי מוסרית, כי היא עלולה תמיד להביא לידי מזמורי תשבחות מופרזים מצד אחד, ולידי ביקורת הדומה לגידוף מאידך גיסא".⁹ [...] "אני מתעב ובז לכל תופעה, המזכירה את פולחן האישיות ולו ממרחקים."¹⁰

ביישוב ומחוצה לו היו ניסיונות להדביק למפלגתו של ז'בוטינסקי (הצה"ר) תדמית פשיסטית באמצעות מוטיבים כמו "חד-נס" ו"החולצות החומות של בית"ר", ולאור הסלידה של התנועה מהסוציאליזם והקומוניזם (סלידה אשר הייתה משותפת לתנועות הפשיסטיות באירופה באותה תקופה). יחסו של ז'בוטינסקי ותנועתו לגרמניה הנאצית התבטאה בחרם שיזמו על גרמניה ובפעולה של 'ברית הבריונים' של אחימאיר שהורידו את הדגל הנאצי מעל שגרירות גרמניה ביפו ובירושלים. לרוב הניסיון לזהות את הציונות הרוויזיוניסטית עם התנועות הפשיסטיות האירופיות היה ניסיון תעמולתי במסגרת ההגמוניה על השלטון ביישוב הציוני בארץ ישראל ובהסתדרות הציונית, ז'בוטינסקי היה ער לכך וכתב כי "אני מבין שכמה מן היהודים המתנגדים לסוג הציונות שלי, טוענים כי הם חושדים בי שאני פרו פאשיסט. אני בדיוק ההפך מזה: אני שונא אינסטינקטיבית את הפוליצישיטאט' מכל סוג שהוא, אני ספקני לחלוטין לגבי ערכם של המשמעת, הכוח, ההענשה וכו'".¹¹

"בראשית ברא אלוהים את האומה..."

ז'בוטינסקי, אשר נולד בשלהי המאה ה-19 באודסה שברוסיה, העיד כי אוירתה הקוסמופוליטית של אודסה השפיעה עליו בצעירותו, אולם עיצוב השקפתו הלאומית ציונית הושפעה יותר מכל מהלאומיות האיטלקית כאשר שהה באיטליה שלוש שנים בזמן לימודיו. הלאומיות האיטלקית על הפאתוס והרטוריקה והדמויות ההרואיות שלה כמו גריבאלדי, עיצבו את השקפתו הלאומית של ז'בוטינסקי בצעירותו. ז'בוטינסקי אומנם העיד על עצמו כי בצעירותו נטה לסוציאליזם אולם לאחר הניסיון האלים הבולשביקי של מהפכת 1917, סלד ממנה.

יש הטוענים כי אחת העדויות ללאומיות האינטגרלית בהשקפת עולמו של ז'בוטינסקי באה לידי ביטוי במאמר שכתב בשנת 1910 "אדם לאדם זאב" - Homo Homini Lupus. במאמר זה העביר ז'בוטינסקי ביקורת חריפה על הדמוקרטיה הליברלית אשר להשקפתו כשלה בהתמודדותה עם שלוש בעיות מרכזיות בעיניו: בעיית המיעוטים, בעיית הדעות הקדומות שגוברות על התבונה ובעיות חברתיות כלכליות. במאמר מובאת הדוגמא למצבם של השחורים בארצות הברית, בין היתר כותב ז'בוטינסקי כי "הרפובליקה החופשית ביותר בעולם, ארץ שקיומה הפוליטי הוא פרי התקוממות, שרויים בה עשרת מיליונים אזרחים בחוסר זכויות מזעזע, רק על שום שצבע אחר לעורם..."¹² ז'בוטינסקי מוסיף במאמר דוגמאות למצבם העגום של היהודים ומיעוטים אחרים גם בארצות הנחשבות דמוקרטיות ובעלות חוקה המעניקה זכויות למיעוטים בשטחה: "מרחוק נראית הארץ הייעודה יפה יותר משהיא באמת. אנו, אשר לא רק אין לנו חוקה דמוקרטית, אלא בכלל אין לנו שום חוקה, - בדרך הטבע נוטים אנו להאמין

⁹ "עולמו של ז'בוטינסקי" (עורך: משה בלע), עמ' 310.

¹⁰ שם, עמ' 313.

¹¹ שם, עמ' 275.

¹² "Homo Homini Lupus", כרך "אומה וחברה", עמ' 256.

שהדמוקרטיזציה של משטר המדינה הריהי סם מרפא לרעות חברתיות רבות. לפנים היו בני אדם טפשים עוד יותר, וסברו שהחופש מרפא – אפילו את העוני [...] רצוני לומר: האמונה, שהמשפטים הקדומים הגזעיים, הלאומיים או הדתיים, נתמכים אך ורק על ידי האבסולוטיזם, ואילו הדמוקרטיה אינה יודעת אותם ובוחלת בהם [...] כי אכן כזב הוא, שחצני ומשווע. הדמוקרטיה כשלעצמה – דבר מצוין, כולנו רוצים בה ושואפים אליה; אולם אסור לנהוג בצביעות ולהבטיח מה שלא יבוא. המשפטים הקדומים הגזעיים מושרשים בעיקרם בהמוני העם דווקא. מתן האפשרות להמונים אלו לנטול חלק בשלטון רחוק הוא מלשפר בכל עת את מצבם של העמים המדוכאים.¹³

מסקנתו של ז'בוטינסקי עגומה ביותר במאמר זה כאשר הוא טוען כי "השאלה הכושית בצפון אמריקה מדגמת את התמונה העגומה הדגמה בולטת. כאן, על פני הרקע של דמוקרטיה כמעט אידיאלית, של חופש מלא, של ממשל עצמי נרחב, - פועלת השנאה הגזעית בצורות מתועבות ביותר, מן הסוג הבלתי מהול והצרוף ביותר. [...] כאן לפנינו אנטיפאטיה של גזע כלפי גזע, אנטיפאטיה פשוטה, מוצגת במערומיה, ללא חיפוי כל שהוא, ללא שום עילה או אמתלה, סתם ככה. [...] ודבר זה מקומו בחפשית שבארצות, שכמעט כל תושביה יודעים קרוא וכתוב [...] ארץ ששם לא המשטרה ולא בתי המשפט אינם חוששים לשום לחץ מלמעלה. בארץ כזו ובסביבה כזו, לא פעם ולא פעמיים, אלא מדי שנה בשנה, לובשת השנאה הגזעית צורות המתחרות לא רק בשחיטה בקישינוב, או בבאקו, אלא אף במעללי הקורדים במחוזות הארמנים בתורכיה. כנראה, לא ההצבעה הכללית ולא חובת הלימוד הכללית אין בהן כדי לרפא מחלה זו."¹⁴

בסופו של דבר, טוען ז'בוטינסקי, לא חוקים ולא תקנות ואפילו לא חינוך יכולים לשנות מצב זה אלא מאבק מתמיד על הזכויות, כיוון שהצדק הוא מנת חלקו של זה הנלחם עליו, כלשונו, בעולם בו "אדם לאדם הוא זאב": "חכם היה הפילוסוף שאמר: homo homini lupus רע מן הזאב אנוש לאנוש, ועוד ימים רבים לא נוכל לתקן זאת, לא על ידי ריפורמה בסדרי המדינה, ולא בעזרת התרבות, ואף לקח החיים המר לא יועיל. אויל האיש המאמין לשכנו, ויהא השכן טוב לב וחיביב ביותר. אויל האיש הסומך על הצדק: אין הצדק קיים אלא בשביל מי שעומדים לו אגרופו ועקשנותו להפכו למנת חלקו. כאשר מוכיחים אותי על שאני מטיף להתבדלות, לאי אמון ולשאר דברים שהם קשים לאניני הדעת, יש ואחפוץ להשיב: אני מודה באשמת. אני מטיף לכל אלה ואוסיף להטיף; כי ההתבדלות, אי האמון, עמידת 'שמור' בכל עת, מקל חובלים ביד בכל עת, - הנה האמצעי היחידי להחזיק מעמד כלשהו בהתנצות-זאבים זו."¹⁵

ניתן לטעון כי בביקורתו במאמר זה על הדמוקרטיה הליברלית וחוסר יכולה להתמודד עם הדעות הקדומות ובעיות המיעוטים, מוכיח ז'בוטינסקי את נטייתו לשיטה האינטגרלית והעדפתה על הליברלית. אולם מאידך ברור כי למרות ביקורת זו אין הוא מערער את ראייתו בדמוקרטיה הליברלית כמשטר הטוב ביותר האפשרי. בין היתר, ניתן לראות במאמר כי הוא אינו מאמין שההשכלה בלבד תוכל למגר את הדעות הקדומות ולהביא לסובלנות בענייני הגזע והלאום.

פן נוסף המצביע על הלאומיות האינטגרלית של ז'בוטינסקי הוא רעיון החד-נס (המוניזם), רעיון המדגיש את אחדותה הפנימית של האומה וההגמוניות שלה על פני גורמים אינדיבידואלים ומעמדיים. העיקרון הבסיסי העומד ביסוד רעיון המוניזם הוא ההתנגדות לכל רעיון או אידיאה הסותרת את האידיאל הציוני וזאת מתוך חשיבה שיש להתרכז רק ברעיון אחד, הרעיון הציוני, כדי להשיג את המטרה שהיא מדינה יהודית בארץ ישראל: "בו ברגע שאחד הרעיונות מתחיל להיות אבן נגף (ואפילו באופן בלתי ישיר!) על דרך הקמתה של מדינת היהודים, עלינו להקריבו

¹³ שם, עמ' 259.

¹⁴ שם, עמ' 260.

¹⁵ שם, עמ' 265.

בלי רחמים לטובת האידיאל היחידי, כי אידיאות אפשר שתהינה לנו הרבה, וכולן יכולים אנו להתייחס בהוקרה הגדולה ביותר; מה שאין כן האידיאל, הוא יכול להיות רק אחד, ועל כל אידיאה אחרת לכוף את ראשה לפניו, ואסור ולא ייתכן, כי יהיה לנו 'אידיאל' שני על פניו. 'שני אידיאלים' הרי זה אבסורד ממש כ'שני אלוהים'. לעבוד אפשר רק לאל אחד ולא אידיאל אחד; וכל השאר, עד כמה שלא ישא חן בעינינו, הנהו ותמיד יהיה דבר צדדי ועלינו להקריבו ללא היסוס, אם נשקפת ממנו סכנה לענייננו. פירושה דור אשר הקדיש את חייו רק לאידיאל האחד הזה של יצירת מדינת היהודים ואין הוא יודע אידיאלים אחרים על פניו.¹⁶

המשמעות של חד-נס הוא דגל אחד, דגל כחול לבן שהוא הדגל הציוני. בניגוד לתנועת הפועלים הציונית שהחזיקה בנוסף גם את הדגל האדום הסוציאליסטי. ז'בוטינסקי סלד משילוב זה וקרא לו שעטנו אידיאולוגי שמעכב את המטרה הציונית. לטענתו יש לרכז את כל כוחות האומה ברעיון הציוני ורק לאחר שתושג המדינה היהודית היא תהיה פתוחה לרעיונות ואידיאלים חברתיים שונים: "זהו העקרון היסודי המבדיל בין בית"ר ובין יתר תנועות הנוער הציוניות. לגבי דידן אופייני הוא דווקא האיחוד בנשמתן של 'שני אידיאלים' גם יחד – גם ציונות וגם, למשל, סוציאליזם – ועבודה לשניהם כאחת. [...] 'שני אידיאלים' אי אפשר להם להתקיים בצוותא חדא, וסופו של האחד או השני לוותר ולהעלם. הנה לתערובת של אידיאלים שונים [...] אנו קוראים במבטא התנ"כי 'שעטנו'. [...] לפני הכל צריך העם היהודי להקים את מדינתו."¹⁷

ברעיון המוניזם מתבטא יכולתה של האומה, שהיא אוסף של יחידים, לפעול יחד כגוש מלוכד במשמעת ובציות. ז'בוטינסקי התכוון למשמעת וציות מרצון ולא מכפייה, כלומר שכל יחיד בוחר להיות חלק מהאומה ולפעול יחד בציות למען מטרותיה. באלמנט הבחירה יש אשר רואים דווקא את הפן הליברלי אולם יש אשר מסיקים כי עצם הצבת מטרות האומה במרכז היא ביטוי לאינטגרליות ולא ליברליות.

היבט אחר בהשקפה הלאומית של ז'בוטינסקי הייתה דעתו לגבי המונח "גזע". ז'בוטינסקי טען כי יש הבדלים בין גזעים והגזע הוא המרכיב המהותי של הלאום מעבר לקריטריונים האחרים כמו שטח, שפה, היסטוריה ותרבות משותפת. עליונותו של גזע מתבטאת ביכולתו לשמור על יחודו ותרבותו מפני השפעות זרות. אולם הוא הדגיש כי ביסודו של דבר כל העמים שווים בערכם, ופסל על הסף את התיאוריה של גזעים טהורים או גזעים הנעלים על אחרים: "כמעט כל לאום יש לו 'מתכון גזעי' מיוחד, המשותף לכל יחיד ויחיד שבתוכו; מבחינה זו [...] הלאום והגזע כמעט חופפים זה על זה."¹⁸ [...] "אין בכלל גזעים עילאים ונחותים. לכל גזע תכונות משלו, פרצוף משלו, צירוף כשרונות משלו; אולם מבוטחני, כי אילו אפשר היה למצוא קנה מידה מוחלט להעריך בדייקנות את הסגולות המיוחדות הטבועות בכל גזע, כי אז היה מתברר בדרך כלל, שהגזעים כולם שווים בערכם בקירוב."¹⁹

"בראשית ברא אלוהים את היחיד..."

יש הרואים בהשקפת עולמו הלאומית של ז'בוטינסקי כלאומיות ליברלית דווקא, כיוון שהוא עצמו ביטא את סלידתו מטוטאליטריות ואת תמיכתו בדמוקרטיה והליברליזם: "גם לי שנאה עיוורת לרעיון, האומר ש'המדינה היא הכל'. [...] הנני מאמין רק בפרלמנטריזם 'מן האפנה הישנה', כל כמה שייראה לפעמים בלתי נוח או מחוסר אונים. הנני מאמין בחופש הדיבור והארגון, וכמעט בכל התנגשות בין ההכרה האינדיבידואלית למשמעת הכפויה, הנני עומד לצידו

¹⁶ "רעיון בית"ר", כרך "בדרך למדינה", ע"ע 312 – 313.

¹⁷ שם, ע"ע 312 – 314.

¹⁸ "גזע", כרך "אומה וחברה", עמ' 126.

¹⁹ "חילופי מחמאות", כרך "אומה וחברה", עמ' 147.

של היחיד. ²⁰ [...] "הדרך היחידה ליצירת הנהגה, היא המצווה הנאה והישנה של זכות בחירה כללית וישירה." ²¹

בחלק מכתביו נראה בהחלט כי ז'בוטינסקי העמיד את הפרט במרכז ותפס את הלאום כמכשיר הכרחי באמצעותו יכול הפרט ליצור ולבטא את עצמו, שהרי כתב: "לו ברכני יוצרי בחכמה ודעת מספקות לניסוח שיטה פילוסופית, הייתי מייסד ובונה את כל שיטתי: 'בראשית ברא אלוהים את היחיד; כל יחיד הוא מלך השווה לרעהו – והרע 'מלך' גם הוא; טוב שיחטא היחיד כלפי הציבור משתחטא החברה ליחיד; לשם טובתם של היחידים נוצרה חברה, לא להפך; והקץ שבעתיד, חזון ימות המשיח – הוא גן עדן של היחיד, ממלכת אנארכיה מזהירה, משחק הנפתולים בין כוחות אישיים ללא חוק ולאין גבול – וה'חברה' אין לה תפקיד אלא לעזור את הנופל, לנחמו ולהקימו ולתת לו את האפשרות כי שוב ישוב לאותו משחק הנפתולים. [...] עלי להודות כי זוהי אמונתי גם עד עתה." ²²

את הלאומיות הליברלית של ז'בוטינסקי ניתן למצוא גם בהשקפתו החברתית, אשר לאור האירועים הציבוריים בישראל בשנותיים האחרונות, רואים אותה מצוטטת לא מעט על ידי גורמים שונים, הכולנה כמובן לחמשת המ"מים: "אני מצייר לעצמי, שהדבר, שאנו מכנים אותו בשם 'הצרכים האלמנטאריים' של אדם רגיל – אותו הדבר, שהיום הוא צריך להילחם עליו ולבקש פרנסה ולהרעיש עולמות, כשאנו מוצא פרנסה זו, - כולל חמש דברים: אוכל, דירה, בגדים, האפשרות לחנך את הילדים והאפשרות להתרפא במקרה של מחלה. בעברית אפשר לסמן דבר זה בקיצור: מזון – מעון – מלבוש – מורה – מרפא: 'חמש פעמים מ'. ביחס לכל אחד מן הצרכים הללו קיים בכל מדינה ובכל תקופה מושג ידוע על מינימום מספיק. וחובתה של המדינה, על פי 'תרופתי', צרכיה להיות: כל אדם, שמודיע, שהוא דורש את 'חמש המימין', צריך לקבל אותן. זהו הראשון משני החוקים 'שלי'. מכאן יש להסיק, שבידי המדינה צריכה להיות תמיד האפשרות לספק את 'חמש המימין' לכל אותם האזרחים, שידרשו אותן." ²³

בדברים אלו רואים בהחלט את השקפת העולם כי המדינה היא המכשיר "לשמירה על זכויות הפרט והמדינה היא למעשה התאגדות של פרטים למען עתיד טוב יותר". ז'בוטינסקי מבטא בחלק ממאמריו את הדפוס המוכר של המאה ה-19 שהאמין כי ברגע שישוחרר האדם מכבלי השלטון העריץ והעוני, תובנתו תבנה עולם חדש. הוא האמין ברעיון כי יש לשחרר את בני האדם ולאפשר להם לממש את הפוטנציאל התבוני שלהם כל אחד בדרכו וכך תהא החברה לפלורליסטית יותר: "אני חש כי זמנו [של הליברליזם] הולך ובא: אני סבור, כי בעוד חמש שנים בערך יתמכו בו המוני נוער נלהב, ועל סיסמותיו יחזרו בכל רחבי תבל באותה היסטוריה, שעשו כן לגבי הקומוניזם לפני חמש שנים, ולגבי הפשיזם היום; אלא שההשפעה תהיה עמוקה יותר, מכיוון שהליברליזם מושרש בטבע האדם, שלא כאותן דתות הקסרקטין." ²⁴

אין ספק שז'בוטינסקי תמך בהנחה הלאומית הבסיסית שהאומה היא המבנה הרצוי לאדם לשם הגשמתו העצמית. הוא ראה באומה כגוף טבעי אליו משתייך האדם, כמו שכל אדם נולד לאם ואב כך הוא נולד לעמו, ורק במסגרתו, רק בהקשר הרחב והלאומי והזיקה של האדם לתרבותו הייחודית, יכולה להיווצר המסגרת ההגשמתית האישית בתוך זו הקולקטיבית מבלי שהאחת תגרע מהאחרת או תכפה האחת על השנייה.

²⁰ "עגלת ה'כלי הזמר'", כרך "בדרך למדינה", עמ' 271.

²¹ עולמו של ז'בוטינסקי, עמ' 161.

²² "סיפור ימי", "אוטוביוגרפיה", עמ' 38.

²³ "הגאולה הסוציאליטית", כרך "רשימות", ע"ע 297 – 298.

²⁴ "עולמו של ז'בוטינסקי", עמ' 275.

רשימת קריאה מומלצת להרחבה על משנת ז'בוטינסקי

על ז'בוטינסקי ומשנתו נכתבו מאז פטירתו מאמרים ומחקרים למכביר. להלן מספר מצומצם ביותר אך מומלץ של ספרים שנכתבו. כל אלו יכולים לסייע למעוניינים ללמוד אודות ז'בוטינסקי ומשנתו המקיפה.

כתבי ז'בוטינסקי

משה בלע, עולמו של ז'בוטינסקי – מבחר מכתביו, הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל.
 כתבי ז'בוטינסקי ב-18 כרכים, בהוצאת ערי ז'בוטינסקי, תש"ז-תשי"ט 1947-1959.
 אגרות, כרכים א'-י"ג, ירושלים: הוצאת מכון ז'בוטינסקי והספרייה הציונית, תשנ"ב-תשע"ה.

מחקרים וביוגרפיות אודות ז'בוטינסקי והתנועה הרוויזיוניסטית

רינת-יה (גורודנצ'יק) רובינסון, סערה מסייעת – התנועה הרוויזיוניסטית בשנים 1925-1940, הוצאת מכון ז'בוטינסקי, 2010.
 שמואל כץ, ז'בו – ביוגרפיה של ז'בוטינסקי (שני כרכים), הוצאת דביר, 1993.
 מורי ז'בוטינסקי, ירושלים: הוצאת מרכז מורשת מנחם בגין וסטימצקי, 2001.

